

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-102>

УДК 338.45

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

STATE AND FEATURES OF DEVELOPMENT OF PROCESSING INDUSTRY ENTERPRISES OF KHERSON REGION

Чмут Анна Володимирівна

кандидат економічних наук, старший викладач,
Херсонський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5947-728X>

Ушкаренко Юлія Вікторівна

доктор економічних наук, професор,
Херсонський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7231-5277>

Chmut Anna, Ushkarenko Iuliia
Kherson State University

Стаття присвячена аналізу стану та особливостей розвитку підприємств переробної промисловості Херсонської області. Обґрунтовано актуальність моніторингу показників розвитку промисловості на рівні окремих регіонів. Проаналізовано основні показники функціонування переробної промисловості Херсонської області, а саме: кількість діючих підприємств, випуск продукції, валова додана вартість. Проведено аналіз динаміки індексів фізичного обсягу випуску та валової доданої вартості. Наведені індекси промислової продукції у 2015–2020 роках в розрізі галузей переробної промисловості. Проаналізовано структуру реалізації продукції переробної промисловості за видами діяльності. Представлена динаміка виробництва окремих видів харчових та нехарчових продуктів. Проаналізовано динаміку надходжень капітальних інвестицій на переробні підприємства.

Ключові слова: промисловість, переробна промисловість, обсяги виробництва, капітальні інвестиції.

Статья посвящена анализу состояния и особенностей развития предприятий перерабатывающей промышленности Херсонской области. Обоснована актуальность мониторинга показателей развития промышленности на уровне отдельных регионов. Проанализированы основные показатели функционирования перерабатывающей промышленности Херсонской области, а именно количество действующих предприятий, выпуск продукции, валовая добавленная стоимость. Проведен анализ динамики индексов физического объема выпуска и валовой добавленной стоимости. Приведены индексы промышленной продукции в 2015–2020 годах в разрезе отраслей перерабатывающей промышленности. Проанализирована структура реализации продукции перерабатывающей промышленности по видам деятельности. Представлена динамика производства отдельных видов пищевых и непищевых продуктов. Проанализирована динамика поступлений капитальных инвестиций на перерабатывающие предприятия.

Ключевые слова: промышленность, перерабатывающая промышленность, объем производства, капитальные инвестиции.

The article draws attention to the fact that the processing industry is an important sector of the Ukrainian national economy. The processing industry provides the export potential and the domestic market supplement. It is determined that the purpose of the article is to characterize the state and features of the development of processing enterprises of Kherson region. The relevance of monitoring the indicators of industrial development at the level of individual regions is substantiated. The main indicators of the functioning of the processing industry of the Kherson region are analyzed, namely: the number of operating enterprises, production output, gross value added. The analysis of the indices dynamics of physical output and gross value added. The indices of industrial production in 2015–2020 in terms of manufacturing industries are given. It is determined that 63% of industrial products are products of the processing industry. The structure of sales of products of the processing industry by types of activity is analyzed. It was found that in the structure of sold industrial products the largest share is occupied by the food production industry.

The dynamics of the production of certain types of food products: cheese, flour, cereals, bread, etc. are presented. Data on the dynamics of production of some non-food products are also presented: wooden pallets, construction mixtures, grout, metal structures, etc. The dynamics of capital investment inflows to processing enterprises are analyzed. As a result of the study, it was concluded that the processing industry of the Kherson region is in a situation of crisis, which lasts more than a year. Despite the positive dynamics of increasing the number of economic entities, production and sales of industrial products are declining in many subsectors. In order to improve the situation, the article suggests a number of directions: investment attraction; expansion of markets; accelerating the adaptation of local enterprises to product quality standards in the markets of the European Union; increasing the competitiveness of products; use of effective technologies to promote products in domestic and foreign markets.

Keywords: industry, processing industry, production volume, capital investments.

Постановка проблеми. Важливою складовою розвитку економіки України є функціонування галузей промисловості, до складу яких входить переробна галузь та її підгалузі. Складність функціонування переробної галузі промисловості пов'язана з багаторівневою системою галузевих та міжгалузевих відносин, що забезпечують її функціонування. Стійкість та розвиток підприємств переробної промисловості в багатьох випадках залежить не тільки від їх власної ефективності, а і від системно пов'язаних галузей, які забезпечують сировиною та доводять кінцеву продукцію до споживача. Ефективне функціонування переробної промисловості України залежить від стану її розвитку в окремих регіонах, тому регіональні особливості розвитку галузей мають важливе значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою функціонування галузей промисловості України та окремих регіонів приділяли увагу О.І. Амоша, Є.М. Вірлич, В.М. Геєць, В.Л. Диконь, О.С. Мороз, Н.В. Тарасова та інші. Незважаючи на активність дослідників з приводу даного питання, його особливістю є динамічний характер. Стан і тенденції розвитку галузей постійно змінюються, а отже вимагають постійного моніторингу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є характеристика стану та особливостей розвитку підприємств переробної промисловості Херсонської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. В 2020 році в Україні реалізовано промислової продукції на суму 2481,1 млрд грн. В регіональній структурі реалізації промислової продукції України на Херсонську область припадало 1,3%, що більше на 0,1% від показника минулого року [1]. Переробна промисловість Херсонської області представлена підприємствами, що здійснюють: виробництво харчових продуктів та напоїв; текстильне виробництво та виробництво одягу, виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та здійснюють поліграфічну діяльність; виробництво хімічних речовин і хімічної продукції; виробництво гумових і пластмасових виробів; здійснюють металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, здійснюють машинобудування, виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів. Функціонування зазначених підгалузей має значний вплив на економічний розвиток області.

Окремі показники функціонування переробної промисловості Херсонської області представлені в табл. 1.

На 1 січня 2021 року в Херсонській області налічувалось 1204 переробних підприємств, що майже на 5% більше ніж за попередній період, та на 23,6% більше показників 2016 року. В аналізованому періоді відмічається стабільний ріст випуску продукції. Винят-

Таблиця 1

Окремі показники функціонування переробної промисловості Херсонської області

Показник	Роки			
	2016	2017	2018	2019
Кількість діючих підприємств, од	974	1044	1105	1150
Випуск продукції, млн грн	19302	23561	25068	24993
Частка переробної промисловості у загальній випуску, %	23,8	24,3	22,3	20,4
Валова додана вартість, млн грн	4124	5035	5347	5487
Частка переробної промисловості в загальній доданій вартості регіону, %	12,1	12,2	11	10,2

Джерело: [2]

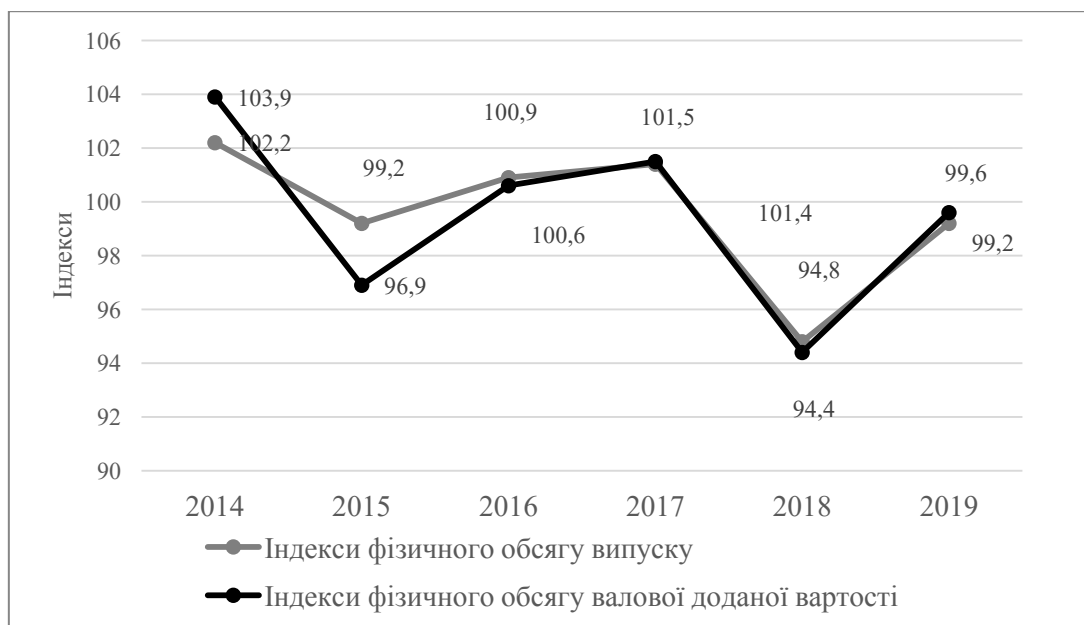

Рис 1. Індекси фізичного обсягу випуску та валової доданої вартості

Джерело: [2]

ком став 2019 рік, коли випуск промислової продукції зменшився менше ніж на 1%. В структурі виробництва Херсонської області переробна промисловість в аналізованому періоді стабільно займає частку трохи більше 20%.

Валова додана вартість в останньому періоді становила 5487 млн грн, що на 2,6% більше попереднього показника. Частка пере-

робної промисловості в показниках доданої вартості регіону коливалась в межах 10-12%. Найнижче значення спостерігалось в 2019 році і становило 10,2%.

Індекси фізичного обсягу випуску та валової доданої вартості представлені на рис. 1.

Виробництво промислової продукції в 2020 році в Херсонській області зросло на

Таблиця 2

Індекси промислової продукції у 2015–2020 роках

	Роки				
	2015	2017	2018	2019	2020
Переробна промисловість в т.ч.:	99,0	101,2	95,1	98,3	103,1
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	97,6	96,1	93,9	101	109,4
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	127,6	136	75,4	101,8	129,8
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	80,4	109,3	110,4	108,6	92,7
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	82	163,5	119,5	106,4	102,1
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	104,7	113,4	103,9	109	92,9
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	116,3	102,3	84,8	97,2	96,6
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	70,2	102	93,4	76,5	93,4

Джерело: [2]

3,1% (табл. 1). В тому числі виробництво харчових продуктів зросло на 9,4%, текстильне виробництво – на 29,8%, виробництво хімічних речовин – на 2,1%. В той же час зменшилось на 7,3% виготовлення виробів з деревини – на 3,4%, металургійне виробництво – на 6,6%.

Необхідно відзначити, що з усієї реалізованої в 2020 році промислової продукції 63% припадає на продукцію переробної промисловості. В структурі реалізованої промислової продукції найбільшу частку (62%) займає галузь виробництва харчових продуктів. Реалізація гумових і пластмасових виробів займає 12%, а виробів з деревини – 10% (рис. 2).

Обсяги реалізованої промислової продукції в 2020 році становили 22913,4 млн грн, що на 37% більше за показники попереднього року, який характеризувався значним спадом промислового виробництва (-21%). Обсяги реалізованої продукції галузі харчової промисловості становили 14305,9 млн грн, спостерігається ріст на 17,7% в порівнянні з попереднім періодом, проте в порівнянні з більш показним 2018 роком, ріст склав 10%. В той же час порівнюючи з показниками п'ятирічної давності помітне зростання більше ніж в 2 рази.

Майже на 55% зросла реалізація текстильних виробів та одягу в порівнянні з 2019 роком, а ріст по відношенню до 2015 року стано-

вив 443%. Поступово нарощується виробництво і реалізація пластмасових виробів. В 2020 році дану продукцію реалізовано на суму 2757 млн грн, що більше на 5% за показник попереднього року. Також на 9,5% зросла реалізація продукції машинобудування. Проте більш показними є показники виробництва в натуральному вираженні.

Динаміка виробництва окремих харчових продуктів представлена на рис. 3.

Представлені статистичні дані стосовно обсягів виробництва окремих харчових продуктів свідчить про тенденції до їх зниження за останні 20 років. По більшості харчових продуктів помітне зниження обсягів виробництва в останні роки. Стосовно обсягів виробництва зауважимо, що стабільно близько 200 тис. т щорічно в області виробляється соняшникової олії, значна частина якої реалізується на експорт. Виробництво макаронних виробів за останні 5 років коливалось в межах 7-12 тис. т. Значно помітне зменшення обсягів виробництва вин. Так, у 2015 році вироблялось 1320 тис. дал, в наступні роки відбувалось поступове зниження обсягів виробництва, що привело до того що в 2020 році було вироблено лише 115 тис. дал вина виноградного. Так сам спостерігаються тенденції до зменшення обсягів виробництва соків [3], вершкового масла, рису та ін. Збільшились обсяги виробництва томатної пасты, у 2020 році її вироблено 46968,4 т (+4,5% до попереднього

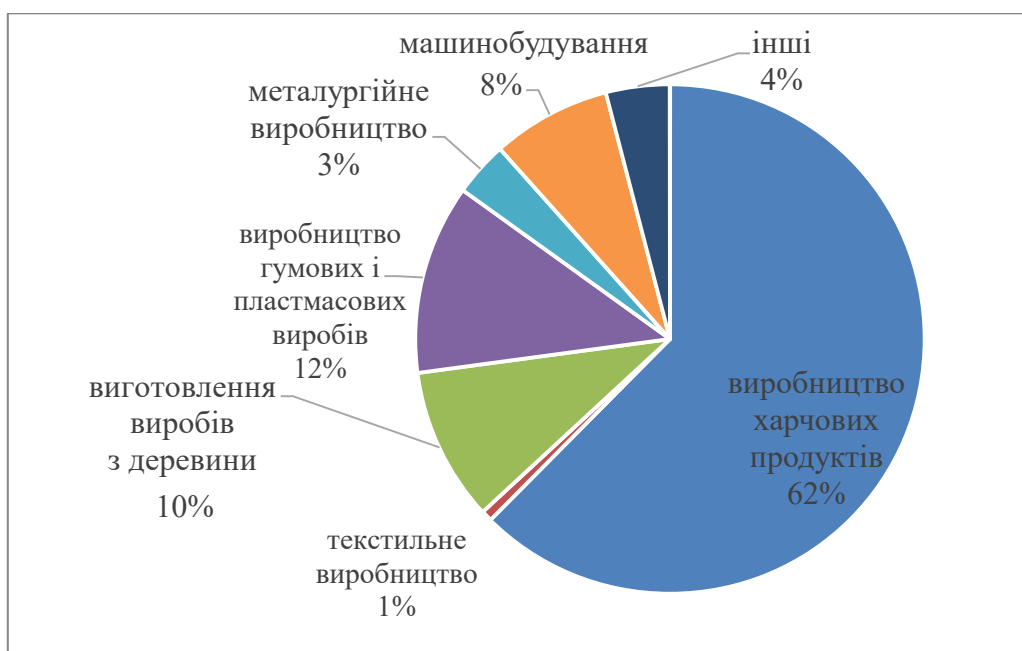

Рис. 2. Структура реалізації продукції переробної промисловості за видами діяльності, %

Джерело: [2]

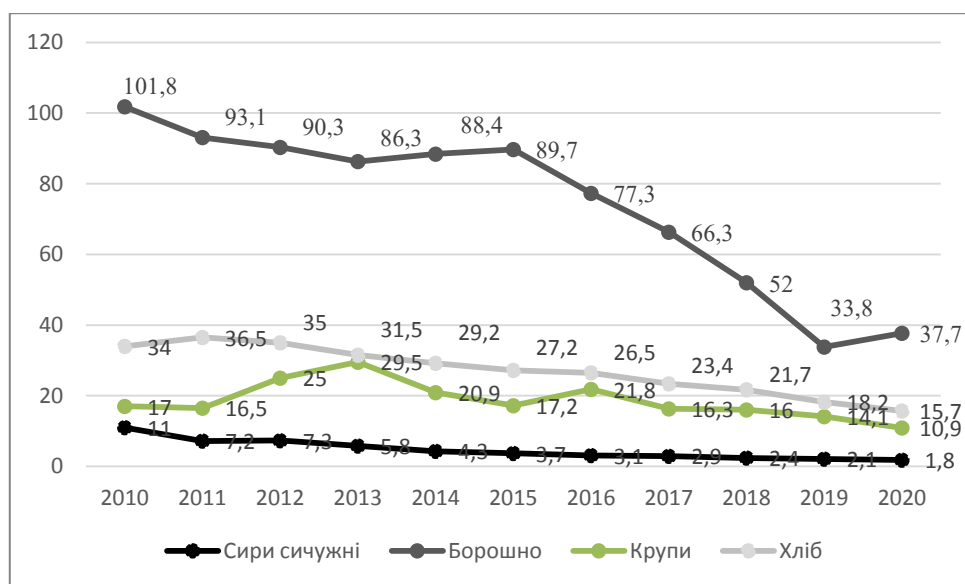

Рис. 3. Виробництво окремих видів харчових продуктів, тис т

Джерело: [2]

року). Збільшилися обсяги виробництва овочів з 2716,0 т у 2019 році до 3086,5 т у 2020 році. Зросли в 2 рази кількість виробництва готових кормів і становили 421,3 т.

З на явних даних щодо виробництва нехарчових продуктів відмітимо збільшення більше ніж в 10 разів виготовлення конструкцій з металів (табл. 3).

Ще одним показником, який ілюструє негативні тенденції в галузі переробної промисловості України є зменшення обсягів капітальних інвестицій. На переробну промисловість припадає 13,5% усіх капітальних інвестицій. Загальний їх обсяг у 2020 році склав 429,5 млн грн. Характерно, що в 2018 році цей показник становив 633,6 млн грн.

Індекси капітальних інвестицій у переробну промисловість представлені на рис. 4.

Стосовно економічної ефективності функціонування підприємств переробної промис-

ловості, то в 2020 році 22% підприємств були збиткові. Рентабельність операційної діяльності становила близька 1,9%. Все це говорить про певну кризу в галузі переробної промисловості, яка триває не перший рік [4]. Цій кризі передувало багато негативних факторів серед яких і загальна економічна ситуація в країні, і втрата значної частини ринків збуту регіональних підприємств, які були орієнтовані на ринки Російської Федерації та Криму, неможливість швидкої переорієнтації на ринки Європейського союзу. Значного удару по переробним підприємствам Херсонської області завдала пандемія COVID-19.

Висновки. Проведене дослідження виявило, що галузь переробної промисловості Херсонської області знаходиться в ситуації кризи, яка триває вже не перший рік. Незважаючи на позитивну динаміку збільшення кількості економічних суб'єктів, обсяги виробництва та

Таблиця 3

Виробництво окремих видів нехарчової продукції в Херсонській області

	Роки					Відхилення 2020 р. до 2019 р.
	2015	2017	2018	2019	2020	
Піддони плоскі та обичайки, з деревини, тис. шт	158,1	338,6	323,6	302,8	285,9	94,4
Суміші будівельні сухі (крім розчинів бетонних, готових для використання), тис. т	118	172,7	166,7	197	179,7	91,2
Розчини бетонні, готові для використання, тис. т	121,3	208,2	200,7	233,4	174	74,6
Конструкції, виготовлені з листового матеріалу, з металів чорних, інші, т	124	218	371	162	1886,8	1164,7
Меблі для офісів дерев'яні, шт	840	1138	646	629	728	115,7
Етикетки та ярлики з паперу чи картону, т	24	86	90	139,6	237,5	170,1

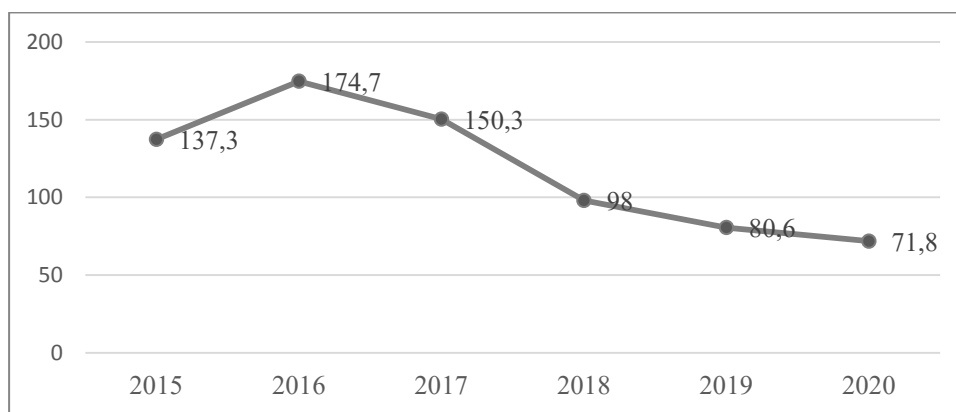

Рис. 4. Індеси капітальних інвестицій у переробну промисловість Херсонської області

Джерело: [2]

реалізації промислової продукції спадають по багатьох підгалузях. Зокрема, викликає занепокоєння зменшення обсягів виробництва харчових продуктів, що є прямою загрозою продовольчій безпеці країни [5]. Необхідно відмітити, що переробна промисловість є основою експортного потенціалу області, а також забезпечує робочими місцями 29% найманих працівників в промисловому секторі. Все це вимагає з боку регіональної влади прийняття відповідних управлінських рішень задля сприяння

ефективному економічному зростанню галузі, залучення інвестицій шляхом покращення інвестиційного клімату в регіоні. Важливим є розширення ринків збуту шляхом прискорення адаптації місцевих підприємств до стандартів якості продукції на ринках Європейського Союзу, підвищення їх конкурентоспроможності за рахунок поліпшення якості та споживчих властивостей продукції, використання ефективних технологій просування продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Статистичний щорічник Херсонської області за 2020 рік / За ред. Н.Г. Мельничук. Херсон : Головне управління статистики в Херсонській області, 2021. 403 с.
3. Чмут А.В. Горбенко С.А. Особливості функціонування ринку безалкогольних напоїв України : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів» (21 листопада 2021 р., м. Херсон). С. 150–153.
4. Вірлич Є.М. Відродження промислового потенціалу Херсонщини: теоретичні та методологічні аспекти. *Економічні інновації* : Зб. наук. пр. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2011. Вип. 45. С. 37–42.
5. Швець Ю.О., Бутенко А.А. Аналіз сучасного стану харчової промисловості України на внутрішньому та зовнішньому ринках. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2018. Вип. 30. С. 71–74.

REFERENCES:

1. Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua
2. Statystychnyi shchorichnyk Khersonskoi oblasti za 2020 rik (2021) [Statistical Yearbook of Kherson region for 2020] / Za red. N.H. Melnychuk. Kherson: Holovne upravlinnia statystyky v Khersonskii oblasti, 403 p.
3. Chmut A.V. Horbenko S.A. Osoblyvosti funktsionuvannia rynku bezalkoholnykh napoiv Ukrainy [Features of the functioning of the soft drinks market in Ukraine]: Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Stratehichni priorytety rozvytku ekonomiky, menedzhmentu, sfery obsluhovuvannia ta prava v umovakh intehratsiinykh protsesiv» [Proceedings of the International Scientific and Practical Conference "Strategic priorities of economic development, management, services and law in terms of integration processes"] (21 November 2021, Kherson). (in Ukrainian)

4. Virlych Ye.M. (2011) Vidrozhennia promyslovoho potentsialu Khersonshchyny: teoretychni ta metodolohichni aspekty [Revival of industrial potential of Kherson region: theoretical and methodological aspects]. *Ekonomichni innovatsii: Zb. nauk. pr. Odesa: IPREED NAN Ukrainy*, no. 45, pp. 37–42. (in Ukrainian)
5. Shvets Y.O., Butenko A.A. (2018) Analiz suchasnoho stanu kharchovoi promyslovosti Ukrainy na vnutrishnomu ta zovnishnomu rynkakh [Analysis of the current state of the food industry of Ukraine in the domestic and foreign markets]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Ekonomika i menedzhment*, no. 30, pp. 71–74. (in Ukrainian)